

«Ένας δύσκολος αντίπαλος»

Λουκιανός, Νεκρικοί Διάλογοι 24.2-3 (διασκευή)

Ο Λουκιανός καυτηριάζει στο σύνολο του έργου του τις δεισιδαιμονίες των συγχρόνων του, την προσποίηση και τις παρεξηγήσεις των φιλοσόφων, τις ανθρώπινες αδυναμίες. Δεν ανήκει σε καμία φιλοσοφική σχολή, αμφισβητεί τις αυθεντίες, ειρωνεύεται τη ματαιοδοξία των ανθρώπων, τα σύμβολα και τις ξεπερασμένες ιδέες. Η σκέψη του είναι καθαρή και γοργή, οι διάλογοί του είναι χαριτωμένοι και ζωηροί. Χαρακτηριστικός είναι ο διάλογος ανάμεσα στον ληστή Σώστρατο που κρίνεται για τις αμαρτίες του και στον κριτή του Κάτω Κόσμου Μίνωα.

ΣΩΣ: Ὅποσα ἔπραττον ἐν τῷ βίῳ, πότερα ἐκὼν ἔπραττον ἢ ἐπεκέκλωστό μοι ὑπὸ τῆς Μοίρας;

ΜΙΝ: Ὑπὸ τῆς Μοίρας δηλαδῆ.

ΣΩΣ: Οὐκοῦν καὶ οἱ χρηστοὶ ἅπαντες καὶ οἱ πονηροὶ δοκοῦντες ἐκεῖνη ὑπηρετοῦντες ταῦτα ἐδρῶμεν;

ΜΙΝ: Ναί, τῇ Κλωθοῖ, ἢ ἐκάστῳ ἐπέταξε γεννηθέντι τὰ πρακτέα.

ΣΩΣ: Εἰ τοίνυν ἀναγκασθεὶς τις ὑπ' ἄλλου φονεῦσαι τινὰ οὐ δυνάμενος ἀντιλέγειν, οἷον δήμιος ἢ δορυφόρος, ὁ μὲν δικαστῆ πεισθεὶς, ὁ δὲ τυράννω, τίνα αἰτίαση τοῦ φόνου;

ΜΙΝ: Δῆλον ὡς τὸν δικαστὴν ἢ τὸν τύραννον, ἐπεὶ οὐδὲ τὸ ξίφος αὐτό· ὑπηρετεῖ γὰρ ὄργανον ὄν τοῦτο πρὸς τὸν θυμὸν τῷ πρώτῳ παρασχόντι τὴν αἰτίαν.

ΣΩΣ: Οὐκοῦν ὄρα πῶς ἄδικα ποιεῖς κολάζων ἡμᾶς ὑπηρέτας γενομένους ὧν ἡ Κλωθὴ προσέταπεν; Οὐ γὰρ δὴ ἐκεῖνό γε εἰπεῖν ἔχει τις ὡς ἀντιλέγειν δυνατὸν ἦν τοῖς μετὰ πάσης ἀνάγκης προστεταγμένοις.

ΜΙΝ: ὦ Σώστρατε, πολλὰ ἴδοις ἂν καὶ ἄλλα οὐ κατὰ λόγον γιγνόμενα, εἰ ἀκριβῶς ἐξετάζοις. Ἀπόλυσον αὐτόν, ὦ Ἑρμῆ, καὶ μηκέτι κολαζέσθω. Ὅρα δὲ μὴ καὶ τοὺς ἄλλους νεκροὺς τὰ ὅμοια ἐρωτᾶν διδάξης.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΣΩΣ: Ὅποσα ἔπραττον ἐν τῷ βίῳ, πότερα ἔπραττον ἐκῶν
Ὅσα ἔκανα στη ζωή, τι από τα δύο ἔκανα με τη θέληση μου

ἢ ἐπέκλωστό μοι ὑπὸ τῆς Μοίρας;
ἢ εἶχαν οριστεῖ για μένα από την Μοίρα;

ΜΙΝ: Ὑπὸ τῆς Μοίρας δηλαδή.
Από τη Μοίρα φυσικά.

ΣΩΣ: Οὐκοῦν καὶ ἅπαντες οἱ δοκοῦντες χρηστοὶ καὶ οἱ πονηροὶ
Λοιπόν, και ὅλοι ὅσοι φαινόμεστε ενάρετοι και κακοί

ἐδρῶμεν ταῦτα ὑπηρετοῦντες ἐκεῖνη;
κάναμε αυτά υπακούοντας σε εκείνη;

ΜΙΝ: Ναί, τῇ Κλωθοῖ,
Ναι, στην Κλωθώ,

ἢ ἐπέταξε ἐκάστω τὰ πρακτέα, γεννηθέντι.
ἢ οποία ὀρισε για τον καθένα αυτά που ἔπρεπε να κάνει, όταν γεννήθηκε.

ΣΩΣ: Εἰ τοίνυν τις φονεύσαι τινὰ ἀναγκασθεὶς ὑπ' ἄλλου
Αν, λοιπόν, κάποιος σκότωνε κάποιον, αφού αναγκάστηκε από άλλον,

οὐ δυνάμενος ἀντιλέγειν,
επειδὴ δε μπορούσε να διαφωνήσει,

οἶον δῆμιος ἢ δορυφόρος,
ὅπως παραδείγματος χάριν ο δῆμιος ἢ ο σωματοφύλακας,

ὁ μὲν πεισθεὶς δικαστῆ,
ο πρώτος υπακούοντας σε δικαστή

ὁ δὲ τυράννω, τίνα αἰτιάση τοῦ φόνου;
και ο άλλος σε ηγεμόνα, ποιον θα κατηγορήσεις για τον φόνο;

ΜΙΝ: Δῆλον ὡς τὸν δικαστὴν ἢ τὸν τύραννον,
Φανερά τον δικαστή ἢ τον ηγεμόνα,

ἐπεὶ (αἰτιάσω) οὐδὲ τὸ ξίφος αὐτό·
επειδὴ δε θα κατηγορήσω ούτε το ξίφος το ίδιο.

τοῦτο γὰρ ὄν ὄργανον
γιατί αυτό καθώς είναι ὄργανο,

ὑπηρετεῖ πρὸς τὸν θυμὸν τῷ παρασχόντι πρώτῳ τὴν αἰτίαν (τοῦ φόνου).
υπηρετεῖ τη θέληση σ' αυτόν που πρόσφερε πρώτος την αφορμή του φόνου.

ΣΩΣ: Οὐκοῦν ὄρας πῶς ἄδικα ποιεῖς κολάζων ἡμᾶς, γενομένους ὑπηρετάς
Λοιπόν, βλέπεις πόσο ἄδικα ενεργεῖς τιμωρώντας εμάς, επειδὴ υπήρξαμε υπηρέτες

ὧν προσέταπεν ἡ Κλωθῶ;
των ὄσων διέταξε ἡ Κλωθῶ;

τις γὰρ οὐ ἔχοι εἰπεῖν δὴ ἐκεῖνό γε
γιατί κάποιος δε θα μπορούσε να πει βέβαια εκείνο με σιγουριά

ὥς δυνατὸν ἦν ἀντιλέγειν
ὅτι δῆθεν ἦταν δυνατόν να φέρουμε αντίρρηση

τοῖς προστεταγμένοις μετὰ πάσης ἀνάγκης.
σε ὅσα εἶχαν προσταχθεῖ με ἀπόλυτη υποχρέωση.

MIN: ὦ Σώστρατε, ἂν ἴδοις καὶ ἄλλα πολλὰ γινόμενα οὐ κατὰ λόγον,
Σώστρατε, θα δεις και άλλα πολλά να γίνονται ὄχι σύμφωνα με τη λογική,

εἰ ἐξετάζεις ἀκριβῶς.
αν εξετάσεις με ακρίβεια.

ὦ Ἑρμῆ, ἀπόλυσον αὐτόν καὶ μηκέτι κολαζέσθω.
Ερμή, ελευθέρωσε αυτόν και πια ας μην τιμωρείται.

Ὅρα δὲ μὴ διδάξης
Και πρόσεξε μήπως διδάξεις

καὶ τοὺς ἄλλους νεκροὺς ἐρωτᾶν τὰ ὅμοια.
και στους υπόλοιπους νεκρούς να ρωτούν ὅμοιες ερωτήσεις.

Ερμηνευτικά σχόλια

τῆ Κλωθοῖ: Οι τρεις Μοῖρες σύμφωνα με την αρχαία ελληνική μυθολογία ἦταν: ἡ Κλωθῶ, που ἐκλώθε το νῆμα της ζωῆς, ἡ Λάχεσις, που μοίραζε στους ανθρώπους αυτό που ανῆκε στον καθένα, και ἡ Ἄτροπος, που φρόντιζε να μην υπάρξει καμία αλλαγή σε ὅ,τι ἦταν γραφτό να συμβεῖ. Ἡ λέξη «μοῖρα» σχετίζεται ετυμολογικά με το ρῆμα «μοιράζω», εἶναι δηλαδή τα «μερίδιο» και το «μερτικό», το κομμάτι που παίρνει ο καθένας ἀπὸ τη μοιρασιά ενός ὅλου. Ἐτσι, μοῖρα σημαίνει πάνω ἀπ' ὅλα το μερίδιο που διεκδικεῖ ο καθένας στη ζωή και στην ευτυχία.

Ερωτήσεις κατανόησης

1. Να διατυπώσετε με δικά σας λόγια τον συλλογισμό με τον οποίο ο Σώστρατος αποποιεῖται την ευθύνη για τις εγκληματικές πράξεις του. Να σχολιάσετε την επιχειρηματολογία του.
2. Πώς αντιδρά ο σοφός κριτῆς Μίνωας στην επιχειρηματολογία του Σώστρατου;
3. Στην εισαγωγή του κειμένου της Ενότητας διαβάζουμε: «Ο Λουκιανός... ἀμφισβητεῖ τις αυθεντίες, ειρωνεύεται τη ματαιοδοξία των ανθρώπων, τα σύμβολα και τις ξεπερασμένες ιδέες». Ποιες ἀπὸ τις παρατηρήσεις αυτές επιβεβαιώνονται ἀπὸ το κείμενο που μόλις μελετήσατε;

